

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

***ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ
20, 2006***

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2008

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΤΣΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ <i>Ζώνη 2006</i>	1
Ε. ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΟΥ – Κ. ΚΑΛΛΙΝΤΖΗ – Β. ΜΑΛΑΜΑ – Μ. ΜΙΖΑ – Μ. ΣΑΡΑΝΤΙΔΟΥ – Μ. ΧΡΥΣΑΦΗ <i>Ανάπλαση - ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Αβδήρων</i>	9
ΑΝΝΑ ΠΙΑΝΤΗ – ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΥΤΕΛΕΤΣΗΣ <i>Ανασκαφή στο σπήλαιο «Πολυφήμου» Μαρώνειας νομού Ροδόπης: προκαταρκτική έρευνα</i>	21
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΡΙΤΣΑΡΟΛΗ <i>Το νεκροταφείο εκτός των τειχών της βυζαντινής Μαρώνειας. Βιοαρχαιολογική ανάλυση και ταφικά έθιμα</i>	31
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΒΑΒΕΛΙΔΗΣ – ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΟΤΖΙΔΗΣ – ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΕΛΦΟΣ <i>Λατομεία και λατόμοι στη Θράκη από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή</i>	41
J. FOURNIER – P. HAMON <i>Επιγραφές της Θάσου: νέα ευρήματα και προοπτική δημοσίευσης ενός αναθεωρημένου corpus</i>	51
ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ – ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ <i>Θέατρο Φιλίππων 2002-2004: ανασκαφικές εργασίες</i>	61
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ – ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ <i>Θέατρο Φιλίππων 2002-2004: εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης-αναστήλωσης</i>	75
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ – ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ <i>Θέατρο Φιλίππων 2005</i>	99
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ <i>Λίθινες πρώτες ύλες και εγχειρηματικές αλυσίδες της νεότερης νεολιθικής στη Βόρεια Ελλάδα: το παράδειγμα του Ντικλί Τας</i>	115
ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΑΜΟΙΡΙΔΟΥ – ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΤΕΡΑ <i>Φίλιπποι 2006. Σωστική ανασκαφική έρευνα στο ανατολικό νεκροταφείο</i>	127
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ – ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ <i>Αναζητώντας την Εγνατία οδό στην πεδιάδα των Φιλίππων</i>	139
ΒΑΣΙΛΗΣ Δ. ΠΟΥΛΙΟΣ – ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ-ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΕΓΤΙΔΗΣ <i>Λιθοχώρι Καβάλας. Σωστική ανασκαφή στη σύγχρονη Εγνατία οδό</i>	151
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ – ΗΛΕΚΤΡΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΤΑΡΑΚΗΣ <i>Αμφίπολη 2006: πρώτες ενδείξεις μιας συνοικίας ελληνιστικών χρόνων</i>	165
ΗΛΕΚΤΡΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ <i>Ένας νέος μακεδονικός τάφος στην αρχαία Αμφίπολη</i>	175
ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΛΑΜΙΔΟΥ <i>Ανασκαφικά στοιχεία για την παρουσία των Ελλήνων στην περιοχή των εκβολών του Στρυμόνα πριν από την ίδρυση της Αμφίπολης: Εννέα οδοί και Άργιλος</i>	185
ΜΑΡΙΑ ΓΚΙΡΙΤΖΗ <i>Μερικές προτάσεις για την περαιτέρω πολιτιστική αξιοποίηση της αρχαίας Αμφίπολης</i>	197
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ – ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ <i>Επιφανειακή έρευνα 2006 για τον εντοπισμό λατομείων και θέσεων πρώτης ύλης προϊστορικών εργαλείων (πυριτόλιθου) νομού Σερρών</i>	209

Κ. ΤΡΑΝΤΑΛΙΔΟΥ – Γ. ΓΚΙΩΝΗ	
<i>Προμαχών-Τορολιτςα. Τα βούκρανα του μεγάλου υπόσκαφου χώρου: ζωολογικός προσδιορισμός και πολιτισμικά παράλληλα από την ανατολική Μεσόγειο</i>	217
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ – ΗΛΕΚΤΡΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ – ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΑΛΟΝΙΚΙΟΣ	
<i>Δόμηρος - Μυρίνη 2006: ανασκαφική έρευνα σε δύο νέες θέσεις του νομού Σερρών</i>	229
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΛΙΟΥΤΑΣ – ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΣ	
<i>Εγατία οδός. Ανασκαφές στην περιοχή της Μικρής Βόλβης</i>	241
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ	
<i>Ο χώρος Ε στο συγκρότημα του Σεβαστείου των Καλινδοίων</i>	249
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ – ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ – ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΣΙΑΦΑΚΗ	
<i>Ανασκαφικές έρευνες στο Καραμπουρνάκι κατά το 2006: ο αρχαίος οικισμός</i>	263
Μ. ΤΣΙΜΠΙΔΟΥ-ΑΥΛΩΝΙΤΗ – Α. ΚΑΓΙΟΥΛΗ – Α. ΚΑΪΑΦΑ – Η. ΛΥΚΙΔΟΥ – Μ. ΜΑΝΔΑΚΗ – Σ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ	
<i>Καλαμαριά 2005-2006. Μια «άγνωστη» ρωμαϊκή εγκατάσταση στην ακτογραμμή του Θερμαϊκού και άλλα ευρήματα</i>	271
Μ. ΤΣΙΜΠΙΔΟΥ-ΑΥΛΩΝΙΤΗ – Α. ΚΑΓΙΟΥΛΗ – Α. ΚΑΪΑΦΑ – Ε. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΟΥ	
<i>Θεσσαλονίκη extra muros. Αναμενόμενα και ανέλπιστα</i>	285
ΦΑΝΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ – ΒΕΝΕΤΙΑ ΜΑΛΑΜΑ – ΜΑΡΙΑ ΜΙΖΑ – ΜΑΡΙΑ ΣΑΡΑΝΤΙΔΟΥ	
<i>Πλίνθοι και σφραγίσματα από τα ανάκτορα του Γαλερίου</i>	299
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ	
<i>Ο «περιπλανώμενος» υστεροαρχαϊκός ναός της Θεσσαλονίκης. Πρώτες εκτιμήσεις για την αρχιτεκτονική του</i>	319
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ	
<i>Ο «περιπλανώμενος» υστεροαρχαϊκός ναός της Θεσσαλονίκης. Μουσειολογική παρουσίαση των αρχιτεκτονικών μελών - Προοπτικές</i>	333
ΘΕΟΔΟΣΙΑ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ-ΤΙΒΕΡΙΟΥ	
<i>Δέκα αιώνες πλαστικής στη Μακεδονία. Συμπεράσματα από το πρόγραμμα «Μελέτη και δημοσίευση των γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης»</i>	341
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΟΥΤΥΡΑΣ – ΝΑΤΑΛΙΑ ΚΑΖΑΚΙΔΗ	
<i>Η δημοσίευση των γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης: έντυπος κατάλογος και ηλεκτρονικό αρχείο</i>	357
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΝΙΚΗΦΟΡΙΔΟΥ – ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΓΚΑΖΗ	
<i>Οπτικοακουστικές εφαρμογές στην επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Η μουσειολογική προσέγγιση</i>	367
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΓΚΑΖΗ	
<i>«Ε, Ας ανοίξουν και κανένα λεζικό!» ή «Επιτέλους, κείμενα κατανοητά!»; Προσεγγίζοντας μουσειολογικά τη συγγραφή κειμένων για την επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης</i>	381
ΛΙΑΝΑ ΣΤΕΦΑΝΗ	
<i>«5.000, 15.000, 200.000 χρόνια πριν... Μια έκθεση για τη ζωή στην προϊστορική Μακεδονία». Η νέα μόνιμη έκθεση για την προϊστορία της Μακεδονίας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης</i>	391
ΣΤΥΛΙΑΝΑ ΓΚΑΛΙΝΙΚΗ – ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΥΚΟΥΒΟΥ – ΕΛΕΟΝΩΡΑ ΜΕΛΛΙΟΥ – ΚΑΛΛΙΝΑ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΡΕΦ	
<i>Οι νέες εκθέσεις του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης: οι ιστορικοί χρόνοι</i>	403
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ-ΑΤΖΑΚΑ	
<i>Ψηφιδωτά δάπεδα της Θεσσαλονίκης. Ευρήματα πρόσφατων ανασκαφικών ερευνών (1998-2005). Παρατηρήσεις σχετικά με εργαστήρια ψηφοθετών της πόλης</i>	413

X. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ – Ν. ΠΑΖΑΡΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ	
<i>Μετρό Θεσσαλονίκης 2006</i>	431
ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ	
<i>Το πρόβλημα της ανάγνωσης των σωστικών ανασκαφών με αφορμή τα ευρήματα του οικοπέδου των οδών Εγνατίας 57 και Μπακατσέλου (πρώην Μενελάου)</i>	455
Κ. Θ. ΡΑΪΠΤΗΣ – Σ. ΤΣΙΡΛΗ – Ο.-Μ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗ – Β. ΞΑΝΘΟΣ	
<i>Σκέψεις και αρχαιολογικές παρατηρήσεις με αφορμή τη διαμόρφωση του ταφικού συγκροτήματος της Ευαγγελίστριας</i>	467
ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ – ΣΤΕΛΙΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ – ΜΑΡΙΑ ΠΑΪΠΑ	
<i>Οικισμός της πρώιμης εποχής του χαλκού στον Άγιο Αθανάσιο Θεσσαλονίκης. Προκαταρκτική έκθεση της μελέτης του υλικού</i>	479
ΒΑΣΩ ΜΙΣΑΗΛΙΔΟΥ-ΔΕΣΠΟΤΙΔΟΥ	
<i>Ανασκαφική έρευνα στην αρχαία Άφυτι</i>	491
ΝΤΙΝΑ ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΥ – ΒΑΣΩ ΜΙΣΑΗΛΙΔΟΥ-ΔΕΣΠΟΤΙΔΟΥ	
<i>Ανασκαφική έρευνα στην Ποτίδαια - Κασσάνδρεια</i>	503
ΘΕΟΧΑΡΗΣ Ν. ΠΑΖΑΡΑΣ	
<i>Ανασκαφή παλαιοχριστιανικής βασιλικής στο Μπριαδούδι Επανομής (2005-2006)</i>	515
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΑΒΛΑΚΗΣ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΗ	
<i>Αποκατάσταση-ανάδειξη παλαιού μετοχίου Νέων Φλογητών σε κέντρο βυζαντινού πολιτισμού «Ιουστινιανός» (α' κύκλος εργασιών)</i>	527
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α. ΛΙΑΚΟΣ	
<i>Από το σκευοφυλάκιο της Αγιορειτικής Μονής Ιβήρων: πρόδρομες παρατηρήσεις στη μελέτη των έργων Μικροτεχνίας</i>	539
ΑΘΗΝΑ ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ	
<i>Βυζαντινή και μεταβυζαντινή Αζιούπολη: πρώτες πληροφορίες</i>	551
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝΤΕΡΜΑΛΗΣ	
<i>Δίον 2006</i>	567
ΣΕΜΕΛΗ ΠΙΝΓΙΑΤΟΓΛΟΥ	
<i>Δίον 2004-2006. Ανασκαφικές έρευνες στο ιερό του Ασκληπιού και στην πόλη των ελληνιστικών χρόνων</i>	577
ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΠΙΚΟΥΛΑΣ	
<i>Από την Πίνδο στον Όλυμπο. Απολογισμός και σχεδιάσμα</i>	587
ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΗ-ΑΚΑΜΑΤΗ	
<i>Ανασκαφική έρευνα στην Πέλλα το 2006</i>	591
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΑΚΑΜΑΤΗΣ	
<i>Πανεπιστημιακή ανασκαφή Αγοράς Πέλλας 2006</i>	615
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΑΚΑΜΑΤΗΣ	
<i>Το πρόγραμμα των διαδρομών στον αρχαιολογικό χώρο της Πέλλας</i>	627
ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Σωστική ανασκαφή στο δυτικό νεκροταφείο της Πέλλας κατά το 2006: οι ελληνιστικοί τάφοι</i>	641
ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Σωστική ανασκαφή στο δυτικό νεκροταφείο της Πέλλας κατά το 2006: οι ρωμαϊκοί τάφοι</i>	659
Ε. Μ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ – Δ. Π. ΜΠΟΥΖΑΣ – Θ. Γ. ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΥ	
<i>Παλαιοντολογικές-ιζηματολογικές ανασκαφικές έρευνες σπηλαίου Α' Λουτρακίου Αριδαίας. Νεότερα στοιχεία</i>	673

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΙΟΠΟΥΛΟΣ	
<i>Η κεραμική από τη φάση των οικημάτων με τα λίθινα θεμέλια στον προϊστορικό οικισμό του Αρχοντικού Γιαννιτσών</i>	685
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ – ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Σωστική ανασκαφή στο δυτικό νεκροταφείο του Αρχοντικού Πέλλας κατά το 2006</i>	703
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Ανάδειξη-διαμόρφωση αρχαιολογικού χώρου Έδεσσας 2005-2006</i>	713
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Αγροτικές εγκαταστάσεις στη νότια παράκαμψη της Έδεσσας</i>	727
ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ – ΦΛΩΡΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ – ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ	
<i>Δύο άγνωστα οθωμανικά λουτρά στον νομό Πέλλας</i>	741
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΑΑΤΣΟΓΛΟΥ-ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ	
<i>Βεργίνα 2003-2006. Τα πεπραγμένα της πανεπιστημιακής ανασκαφής στις Αιγές</i>	753
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΑΑΤΣΟΓΛΟΥ-ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ – ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ	
<i>Ανασκαφή στο ανάκτορο και το νεκροταφείο των Αιγών</i>	759
ΣΤΕΛΛΑ ΔΡΟΥΤΟΥ	
<i>Βεργίνα 2006. Ο μακεδονικός τάφος με την ιωνική πρόσοψη. Συμπληρωματικές εργασίες</i>	767
ΑΙΓΕΛΙΚΗ ΚΟΤΤΑΡΙΔΗ	
<i>Η έρευνα στις Αιγές, μια πόλη κατά κόμας</i>	773
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΑΚΑΛΗΣ – ΝΕΣΤΩΡ ΤΣΙΡΛΙΓΚΑΝΗΣ – ΝΙΚΟΣ ΜΕΡΟΥΣΗΣ	
<i>Μελέτη νεολιθικής διακοσμημένης κεραμικής από την τούμπα στον Πολυπλάτανο Ημαθίας με τη μέθοδο της μικρο-φθορισμομετρίας ακτίνων Χ</i>	781
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΑΙΚΟΣ	
<i>Μια νέα θέση της νεότερης νεολιθικής στον Τρίλοφο Ημαθίας</i>	795
ΕΙΡΗΝΗ ΨΑΡΡΑ – ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΛΙΟΥΛΙΑΣ	
<i>Σωστική ανασκαφή στον συνοικισμό Προμηθέα Βέροιας</i>	805
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΑΙΚΟΣ	
<i>Ταφικά ευρήματα κλασικών χρόνων από το νότιο νεκροταφείο της Βέροιας</i>	821
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ	
<i>Αιανή 2006: η έρευνα στο ανατολικό νεκροταφείο</i>	833
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ	
<i>Νομός Κοζάνης 2006: Πολύμυλος, Κλείτος, Περδίκκας, Μικρόκαστρο, Αλιάκμων</i>	847
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ	
<i>Φράγμα Ιλαρίωνος 2006: έρευνα στην Ελάτη, Παναγιά και Παλιουριά</i>	875
ΣΤΕΛΛΑ ΔΡΟΥΤΟΥ	
<i>2006. Ανασκαφή στο Καστρί Πολυνερίου Αλατόπετρας νομού Γρεβενών</i>	895
Γ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΠΟΥΛΟΣ – Τ. ΣΙΑΝΟΣ	
<i>Το Δισπηλιό εν λίθις φθεγγομένοις</i>	901
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΜΑΣΚΟΣ	
<i>Τοπογραφικά ζητήματα της Ορεστίδος και η αναζήτηση της έδρας του κοινού των Ορεστών</i>	911
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΤΣΟΥΓΓΑΡΗΣ – ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΣΟΚΑΣ	
<i>Αρχαιολογική έρευνα και γεωφυσική διασκόπηση στην περιοχή του Άργους Ορεστικού</i>	923
ΑΙΓΕΛΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΙΝΑΚΟΣ	
<i>Ανασκαφή υστερορωμαϊκού-παλαιοχριστιανικού νεκροταφείου στο Κλειδί του νομού Φλώρινας</i>	931

Η ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΙΣ ΑΙΓΕΣ, ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΚΑΤΑ ΚΩΜΑΣ (Σχ. 1)

Οι σωστικές ανασκαφές των τριών τελευταίων χρόνων σε οικόπεδα στα ανατολικά της Βεργίνας μας οδήγησαν, όπως είχαμε προβλέψει, στην καρδιά της αρχαϊκής νεκρόπολης των Αιγών που βρίσκεται στα νοτιοδυτικά του νεκροταφείου των τύμβων¹, 250 περ. μ. από την περιοχή των βασιλικών τάφων της Μεγάλης Τούμπας.

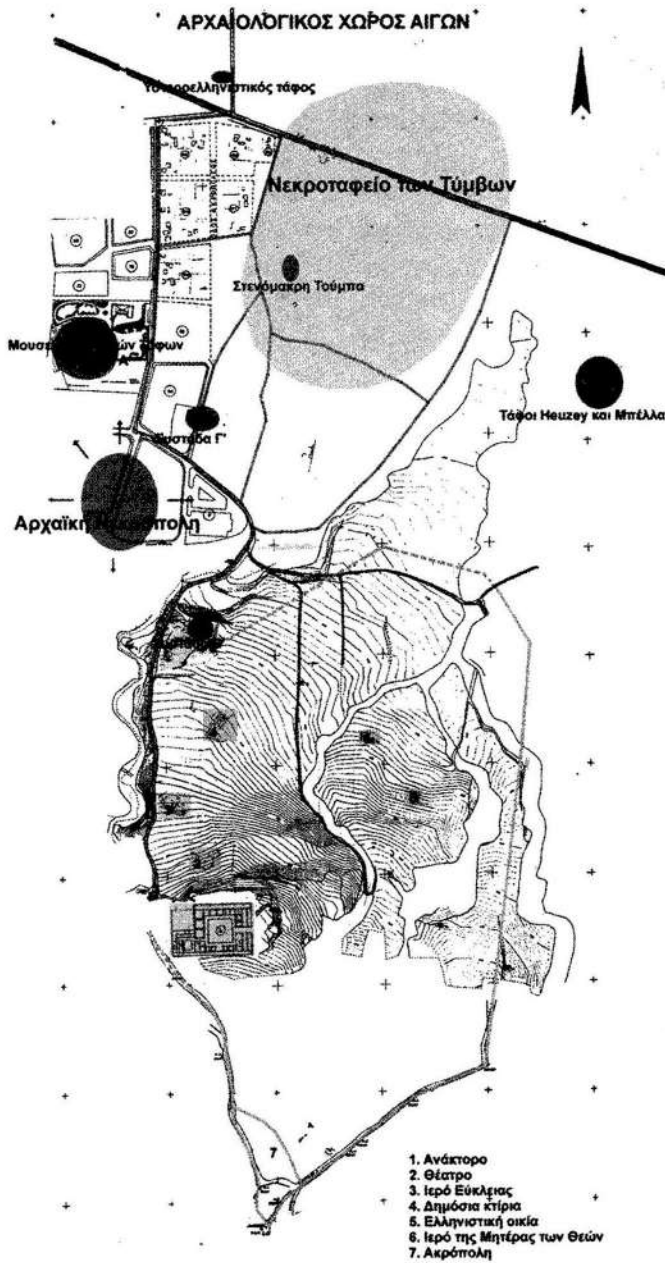
Οι τάφοι, όλοι λακκοειδείς, είναι πολύ πυκνά τοποθετημένοι ο ένας πλάι στον άλλο και φαίνονται να εντάσσονται σε συστάδες, προφανώς οικογενειακές, που σχηματίζουν γραμμές περίπου παράλληλες και φανερόνουν τη γενικότερη χωροοργάνωση της νεκρόπολης (Σχ. 2). Μέχρι τώρα ερευνήθηκαν περίπου ογδόντα ταφές, που χρονολογούνται από τις αρχές έως το τέλος του 6ου αι. και έπεται άκρως ενδιαφέρουσα συνέχεια, αφού εκκρεμούν σωστικές στα διπλανά άχτιστα οικόπεδα. Μαζί με τα τείχη το εύρημα αυτό είναι το πιο σημαντικό των τελευταίων χρόνων, διότι:

1. Καταρρίπτει με τον πιο απόλυτο και κατηγορηματικό τρόπο τον ισχυρισμό ότι υπάρχει κενό στην ιστορία του χώρου, που κάποιοι θεώρησαν αντεπιχείρημα για την ταύτιση της πόλης.
2. Μας δίνει στοιχεία τα οποία με απροσδόκητα εντυπωσιακό τρόπο πλουτίζουν τα δεδομένα μας για τη ζωή και τα έθιμα των Μακεδόνων, τις εμπορικές και τις πολιτισμικές ανταλλαγές τους με τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο, αλλά και για τη ντόπια παραγωγή τεχνουργημάτων στη καρδιά του βασιλείου στα κρίσιμα χρόνια της εδραίωσης του κράτους στη μακεδονική λεκάνη.
3. Δίνοντάς μας το πιο αυθεντικό και έγκυρο μέτρο σύγκρισης, φανερώνει με τον πιο χειροπιαστό τρόπο την ιδιαιτερότητα των δύο ταφικών συστάδων, τις οποίες από τη στιγμή της αποκάλυψής τους τις αναγνωρίσαμε σαν τόπους ταφής εξεχόντων και τις συσχετίσαμε με τη βασιλική οικογένεια των Τημενιδών της συστάδας «των βασιλισσών» (συστάδα Β) και της «συστάδας του Δημαρχείου»² (συστάδα Γ) και αποδεικνύει τις υποθέσεις μας.

Ενδιαφέροντα, ωστόσο, ήταν και τα συμπεράσματα από την ανασκαφή της πόλης, όταν μάλιστα συσχετισθούν με τα ευρήματα της ανασκαφικής δραστηριότητας

1. Στα δύο όμορα οικόπεδα Β. Θεοχαρόπουλου και Κ. Κομνηνού.

2. Για τη συστάδα των βασιλισσών βλ. Α. Κοτταρίδη ΑΕΜΘ 3, 1989, 1-11· της ίδιας, *The Lady of Aigai, in Alexander the Great, Treasures from an epic Era of Hellenism*, 2004, 139-148, και τελευταία της ίδιας *Couleur et sens: l'emploi de la couleur dans la tombe de la reine Eurydice*, στη σειρά Μελετήματα 45, Rois. Cites, Necropoles. Institutions, Rites et monuments en Macédoine (2006) 155-168 με βιβλ. επίσης της ίδιας, ΑΕΜΘ 18, 2004, 527-542. Γενικά για τη νεκρόπολη των Αιγών βλ. της ίδιας, ΑΕΜΘ 10Α, 1996, 79-92· ΑΕΜΘ 11, 1997, 129-137· ΑΕΜΘ 12, 1998, 405-412· ΑΕΜΘ 14, 2000, 527, 536. Για τη συστάδα του Δημαρχείου βλ. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 14, 2000, 530· της ίδιας, «Βασιλικές πυρές στη νεκρόπολη των Αιγών», *Αρχαία Μακεδονία VI* (1996) 631-642· της ίδιας, «Macedonian Burial Customs and the Funeral of Alexander the Great», *Αλέξανδρος ο Μέγας από τη Μακεδονία στην Οικουμένη, Πρακτικά Συμποσίου Βέροια 27-31/5/1998*, 113-120· της ίδιας, «Το έθιμο της καύσης και οι Μακεδόνες», *Καύσεις στην Ελλάδα από την εποχή του χαλκού ως την πρώτη εποχή του σιδήρου, Πρακτικά Συμποσίου Ρόδος 29/4-2/5/1999* (2001) 359-371· της ίδιας, *Discovering Aigai, the old Macedonian capital, Excavating Classical Culture*, 75-82· πρβ επίσης Cicero, *de Legibus* II 26.64.

Σχ. 1. Το άστυ των Αιγών.

στρέφεται προς τα δυτικά, όπου θα πρέπει να υπήρχε περικλειστος υπαίθριος χώρος, μια αυλή, η ανάγκη αποχέτευσης της οποίας οδήγησε στην κατασκευή ενός μεγάλου πόρινου αγωγού, που περνούσε κάτω από τα δάπεδα των χώρων του, ακολουθώντας τη φυσική κλίση του εδάφους προς τα βορειοανατολικά (Εικ. 1). Πριν το τέλος του

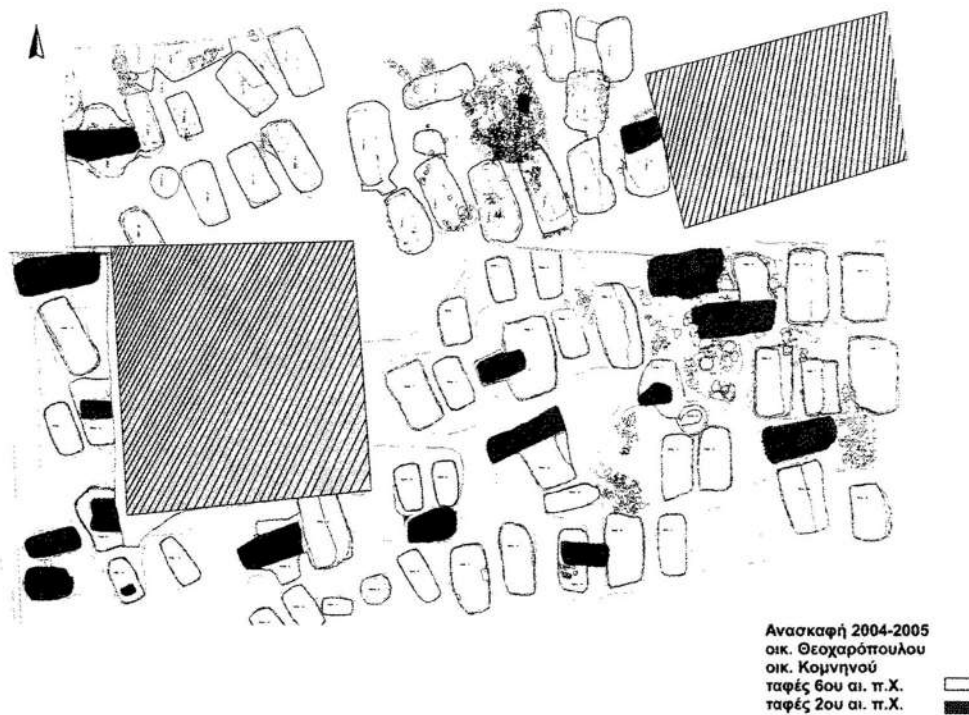
όλων των τελευταίων χρόνων στην ευρύτερη περιοχή της.

Το 2006 μετά από 12 χρόνια, συνεχίστηκε στο πλαίσιο της συμμετοχής μου στην πανεπιστημιακή ανασκαφή Βεργίνας, η ανασκαφή στον τομέα στα βορειοδυτικά της πόλης, που ερευνώ από το 1986³. Τα διαθέσιμα χρήματα ήταν λίγα και η έρευνα μικρή σε έκταση, ωστόσο, όχι χωρίς αξιοπρόσεκτα αποτελέσματα. Εδώ, κοντά στη βορειοδυτική πύλη του τείχους⁴ και στην ταφική συστάδα των βασιλισσών αποκαλύπτεται ένα μεγάλο –έκτασης πάνω από 3 στρέμμ.– οικοδομικό συγκρότημα με προσανατολισμό διαφορετικό από ότι το ανάκτορο και τα δύο γνωστά ιερά, της Εύκλειας και της Κυβέλης, και με αλληπάλληλες οικοδομικές φάσεις.

Στον χώρο εντοπίστηκαν κεραμική των υστεροαρχαϊκών χρόνων και λιγοστά οικοδομικά λείψανα του 5ου αιώνα, που διαταράχτηκαν από ένα μεγάλο κτήριο του 4ου αι., πιθανότατα της εποχής του Φιλίππου Β'. Χτισμένο με πωρόλιθο το στιβαρό αυτό κτήριο μοιάζει να

3. Βλ. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 1, 1987, 109-119· της ίδιας, ΑΕΜΘ 4, 1990, 38· της ίδιας, ΑΕΜΘ 6, 1992 67-72· της ίδιας, ΑΕΜΘ 7, 1993, 77-82 και της ίδιας, ΑΕΜΘ 8, 1994, 84-96.

4. Βλ. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 18, 2004.

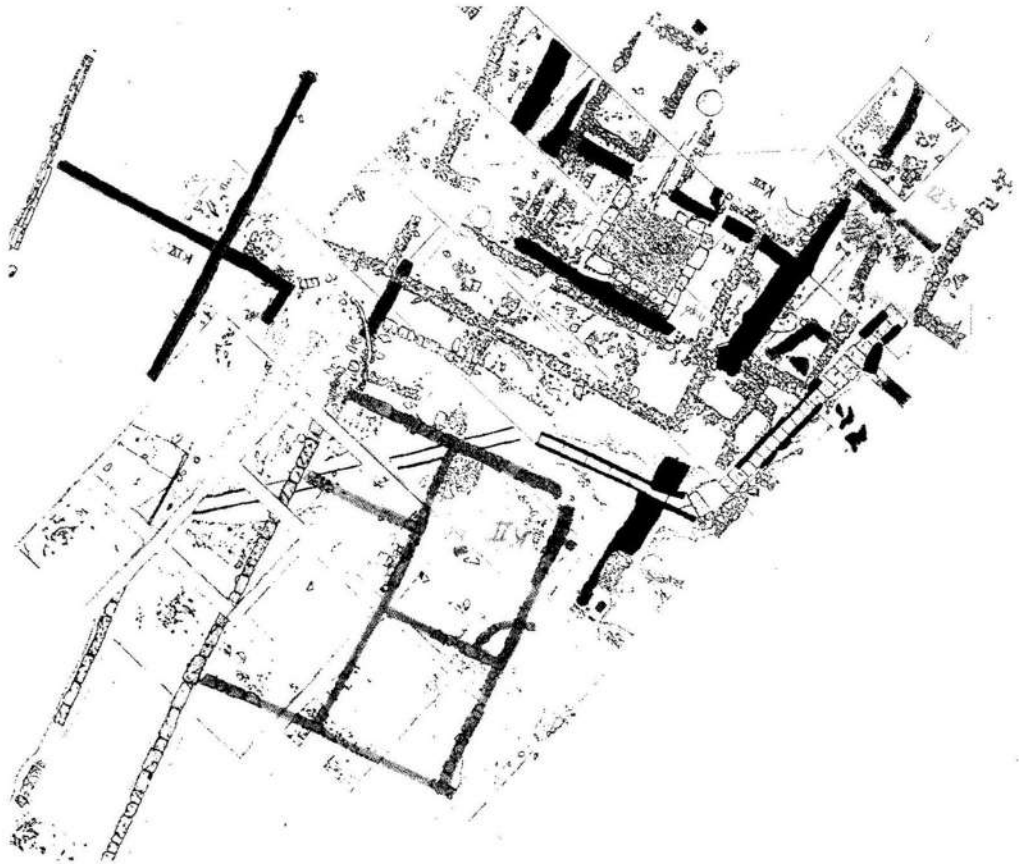

Σχ. 2. Αρχαϊκή νεκρόπολη των Αιγών (οικ. Κομνηνού και Θεοχαρόπουλου).

4ου αιώνα το κτήριο αυτό ανακατασκευάζεται και με διάφορες επεμβάσεις, τροποποιήσεις και επεκτάσεις συνεχίζει να υφίσταται και, όπως όλα δείχνουν, λειτουργεί μέχρι τον πρώτο μεταχριστιανικό αιώνα, οπότε το αρχαίο άστυ των Αιγών εγκαταλείπεται (Εικ. 2). Αυτό το γεγονός, που δεν παρατηρείται ούτε στο ανάκτορο, αλλά ούτε και στα δύο γνωστά ιερά, της Εύκλειας και της Μητέρας των θεών, αξίζει ιδιαίτερη προσοχή. Πρέπει μάλιστα να υπογραμμιστεί ότι όχι μόνον εξακολουθεί η λειτουργία του οικοδομήματος, αλλά τον πρώτο προχριστιανικό αιώνα υπάρχει εδώ οικοδομική δραστηριότητα με επεκτάσεις και προσθήκες μεγάλης κλίμακας, που δε γνωρίζουμε ως τώρα αντίστοιχά της από άλλα σημεία της πόλης.

Στην ύστατη αυτή οικοδομική φάση κατασκευάζεται η μεγάλη τετράγωνη περίστωη αυλή (Σχ. 3) που, με εμβαδόν περίπου 1 στρέμμα, καταλαμβάνει και οργανώνει όλο τον χώρο στα νοτιοανατολικά, αλλά και το κτήριο με το μικρό αίθριο, που αντικαθιστά το βορειοανατολικό τμήμα του πρώιμου ελληνιστικού οικοδομήματος. Άφθονη κεραμική, μικροευρήματα και στρώσεις από τα κονιάματα των τοίχων υπάρχουν στα πολύ πλούσια στρώματα καταστροφής αυτών των χώρων που όμως, όντας εντελώς επιφανειακά, είναι κυριολεκτικά αλεσμένα από την άροση.

Η έρευνά μας επικεντρώθηκε φέτος στο κτήριο, που στο σχέδιο εμφανίζεται ως Κ, όμως δεν καταφέραμε να ξεκαθαρίσουμε την εικόνα της κάτοψής του εξαιτίας του μεγέθους του, αλλά και εξαιτίας του σχετικά μεγάλου πάχους των επιχώσεων που φτάνουν και σε αρκετά σημεία ξεπερνούν το ύψος του 1 μ. Οπωσδήποτε το εμβαδόν του φαίνεται να υπερβαίνει το 1 στρέμμα, ενώ ένα νόμισμα Κασσάνδρου στο επίπεδο θεμελίωσης του βορειοανατολικού ΒΑ τμήματός του μας δίνει ένα πρώτο έναυ-

Σχ. 3. Αγροτεμάχιο Εφραιμίδη.

σμα για τη χρονολόγησή του (Εικ. 3).

Με θεμέλια από αργολιθοδομή είχε τοίχους πάχους περίπου μισού μέτρου κατασκευασμένους από πωρόλιθο και ωμά πλιθιά που διαλύθηκαν και σχημάτισαν τα παχιά στρώματα των επιχώσεων, και στέγη με κεραμίδια λακωνικού τύπου. Καλής ποιότητας λευκά και πολύχρωμα κονιάματα κάλυπταν τους τοίχους του και σώζονται σε αρκετά σημεία στη θέση τους, ενώ στο νοτιοανατολικό δωμάτιο βρέθηκαν και κομμάτια από τα μαρμαροθετήματα του δαπέδου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο βαθύς, σχεδόν τετράγωνος ημιωπαίθριος χώρος, ένα είδος προστάδας με δύο κίονες, ο ένας από τους οποίους βρέθηκε στη θέση του, που ανοίγεται προς τα δυτικά, όπου θα πρέπει να υπήρχε κάποια αυλή (Εικ. 4). Ένας άλλος κίονας βρέθηκε προς τα βόρεια, ωστόσο, δεν είναι ακόμη βέβαιο αν είναι στην αρχική του θέση. Οι διαστάσεις, η προσεγμένη κατασκευή και η μνημειακή διαμόρφωση της δίστηλης προστάδας δείχνουν ότι πρόκειται για ένα δημόσιο κτήριο, όμως ακόμη δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για να αναγνωρίσουμε τη λειτουργία του.

Ένα άλλο στοιχείο, που επιβεβαιώθηκε με τη φεινή ανασκαφή και φαίνεται να έχει ιδιαίτερη σημασία για την αναγνώριση της οργάνωσης και της δομής της πόλης, είναι το γεγονός ότι προς τα νότια του κτηρίου που διερευνήσαμε, όπως και στην πε-

ριοχή όπου κατασκευάστηκε η στοά της τελευταίας φάσης του, το φυσικό έδαφος αποκαλύπτεται αμέσως μετά την απομάκρυνση της επιφανειακής επίχωσης. Αυτό σημαίνει ότι, αν δεν έγινε κάποια ριζική αποχωμάτωση και ισοπέδωση, πράγμα μάλλον απίθανο, εδώ θα πρέπει να υπήρχε πάντα κενός χώρος σε κάποια έκταση.

Η διαφοροποίηση των αξόνων των οικοδομημάτων, που έχουν μέχρι τώρα αποκαλυφτεί, φανερώνει ότι, παρά την προσπάθεια που έγινε στα χρόνια του Φιλίππου Β', το άστυ των Αιγών δεν απέκτησε ποτέ στο σύνολό του κανονικό ορθογωνισμένο κάναβο. Έχω μάλιστα την αίσθηση ότι ίσως θα πρέπει να υπολογίζουμε και με ακανόνιστη πυκνότητα και διασπορά των οικοδομημάτων ακόμη και μέσα στον τειχισμένο χώρο. Οποσδήποτε το φαινόμενο της ευρύτατης διασποράς των οικιστικών συγκροτημάτων παρατηρείται εκτός των τειχών του άστεως των Αιγών.

Δίπλα ακριβώς από το δυτικό τείχος μέσα στο ρέμα της Παλιοπαναγιάς εντοπίστηκαν φέτος τα λείψανα ενός κτίσματος, που καταστράφηκε προφανώς από πλημμύρα στα χρόνια του Αμύντα Γ' (Εικ. 5). Στην άλλη πλευρά του ίδιου ρέματος, πάντα προς τα δυτικά του άστεως το 1993 είχαμε ερευνήσει τμήμα ενός κτηρίου της εποχής του Φιλίππου Β'⁵. Πολυτελές και ιδιαίτερα προσεγμένο, με τοίχους από πορόλιθους και δάπεδα στρωμένα με ανεικονικά βοτσαλωτά ψηφιδωτά, όπως αρκετοί από τους ανδρώνες του ανακτόρου, αλλά χωρίς υπερυψωμένα σκαλοπάτια για κλίβες, με ευρύχωρα δωμάτια, παραταγμένα στη σειρά και μια στοά, που σε δεύτερη φάση κατατιμήθηκε, το οικοδόμημα αυτό που ανοίγεται προς τα δυτικά σε μια τεράστια αυλή με κατασκευές, που θυμίζουν βάθρα είναι οπωσδήποτε δημόσιο.

Νομίζω ότι εδώ θα μπορούσαμε να αναζητήσουμε το γυμνάσιο των Αιγών και δε μου φαίνεται καθόλου τυχαίο πως στην παραδιπλανή αυλή, στην κατεύθυνση που συνεχίζονται οι αργολιθοδομικές υποθεμελιώσεις των τοίχων του, βρέθηκε το 1966 το μαρμάρινο σύμπλεγμα του κυνηγού με τον κάπρο που θεωρήθηκε αρχικά επιτύμβιο (Εικ. 6). Ωστόσο, τόσο η μορφή του –σύνταγμα αγαλματικών μορφών σε περίπου φυσικό μέγεθος– όσο και το θέμα του δίνει περισσότερο την εντύπωση αναθήματος παρά επιτύμβιου. Πιθανότατα ήταν ένα ανάθημα στον Ηρακλή, τον προστάτη των νεαρών κυνηγών, ίσως σε ανάμνηση ενός πετυχημένου κυνηγιού κάπρου, που χαρακτήρισε την ενηλικίωση του αναθέτη του και το πέρασμά του από την εφηβεία στην κατάσταση του άντρα, ένα γλυπτό που θα ταίριαζε πολύ καλά στα συμφραζόμενα ενός μακεδονικού γυμνασίου...

Λίγο νοτιότερα από το πιθανό γυμνάσιο, επάνω στη βουνοπλαγιά, όπου στη θέση με το χαρακτηριστικό όνομα Παλιοχώρι βρέθηκε πέρυσι τυχαία στο όργωμα ενός χωραφιού το μαρμάρινο άγαλμα μιας ένθρονης θεάς, θα πρέπει να αναζητήσουμε ένα extra muros ιερό (Εικ. 7). Ένας αρκετά μεγάλος συνοικισμός με έκταση περίπου 70 στρεμμάτων βρίσκεται στα δυτικά της Βεργίνας στη θέση όπου θα γίνει το κεντρικό κτήριο του Πολυκεντρικού Μουσείου των Αιγών. Εδώ εντοπίστηκαν σπίτια και περίβολοι του 4ου προχριστιανικού αιώνα, αλλά και το νεκροταφείο του οικισμού με ταφές της εποχής του Αμύντα Γ' και του Φιλίππου Β', που βρισκόταν στα ανατολικά του οικισμού πέρα από το γειτονικό ρέμα.

5. Βλ. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 7, 1993, 83-88.

Λείψανα ενός ελληνιστικού οικοδομήματος βρέθηκαν ακόμη πιο δυτικά, στη θέση Πουρνάρι κοντά στα Ρόβια, όπου υπάρχει οικισμός και νεκροταφείο του τέλους της πρώιμης εποχής του σιδήρου, αλλά και ένας αρχαίος αγωγός ύδρευσης λαξευμένος στον βράχο⁶. Βορειότερα, στον κάμπο, κοντά στον Αλιάκμονα, στη θέση Βαρκά, υπάρχει μια τούμπα με οικισμό της πρώιμης εποχής του χαλκού, νεκροταφείο της πρώιμης εποχής του σιδήρου⁷ και εγκατάσταση με νεκροταφείο των κλασικών-ελληνιστικών χρόνων.

Και πάλι στον κάμπο, στα βορειοανατολικά της νεκρόπολης, βρίσκεται ο οικισμός με την παλαιοχριστιανική βασιλική, η οποία στα ρωμαϊκά χρόνια θα διαδεχτεί το παλιό άστυ των Αιγών, ενώ λίγο πιο πέρα από την ανατολική πύλη του τείχους, στη θέση περίπου του Άη Δημήτρη, υπήρχε ακόμη ένας οικισμός και ακόμη πιο ανατολικά, στο Κεραμαριό άλλοι δύο. Εδώ, σε μια μικρή δοκιμαστική ανασκαφή εντοπίσαμε ένα σπίτι που καταστράφηκε τον 2ο αι. π.Χ. και έναν κλίβανο της αυτοκρατορικής εποχής, και μαζί με το ανάγλυφο έλασμα με την εικόνα του καβαλάρη που προσιωνίζεται τους πιο δημοφιλείς χριστιανικούς αγίους, νομίσματα και κεραμική, που οδηγούν πίσω τουλάχιστον μέχρι τα χρόνια του Αμύντα (Εικ. 8).

Θα μπορούσαμε να ανοίξουμε και άλλο τη βεντάλια ακολουθώντας τα ευρήματα της επιφανειακής έρευνας στις γειτονικές βουνοπλαγιές. Σταματάω όμως εδώ, γιατί ως εδώ έφτασε η αρχαιολογική σκαπάνη των σωστικών επεμβάσεών μας. Αν και όχι πλήρης, η εικόνα μιλάει πιστεύω από μόνη της. Στη μέση το τειχισμένο κέντρο με την ακρόπολη, τα παλάτια και τα ιερά. Ολόγυρα διάσπαρτες κατά μήκος των δρόμων ομάδες σπιτιών, μικροί και μεγαλύτεροι συνοικισμοί, αγροτικά ιερά, εργαστήρια...

Αι Αιγείαι, όπως και αι Αθήναι, αι Μυκήναι, αι Αμύκλαι, αι Θήβαι, αι Φεραί, αι Θεσπιαί και όλα τα παλιά κέντρα, που η αρχή τους χάνεται στην αχλύ του μύθου, αποτελούνται από το άστυ και τις πολλές μικρές και μεγάλες κώμες τους που ο αριθμός τους δικαιολογεί τον πληθυντικό των ονομάτων και αποτυπώνει στον χώρο το αρχαιότερο μοντέλο μιας κοινωνίας στηριγμένης στην αριστοκρατική δομή των γενών με σημείο αναφοράς και πόλο συνοχής τη βασιλική εξουσία, ένα μοντέλο που εξελίσσεται στον χρόνο οργανικά χωρίς αυστηρά προκαθορισμένο σχέδιο.

Καρδιά ενός κράτους με αρχέγονες δομές οι Αιγές⁸, μια πόλη κατά κόμας δεν έγιναν ποτέ ένα πραγματικά μεγάλο αστικό κέντρο. Ακολουθώντας τη μοίρα του βασιλείου των Μακεδόνων καταλύθηκαν, μαράζωσαν και έθαναν πριν μετεξελιχθούν και φύλαξαν έτσι στο χώμα το απροσδόκητο αποτύπωμα μιας κοινωνίας που μας φέρνει πίσω στον κόσμο του Ομήρου...

Έδεσσα,

ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

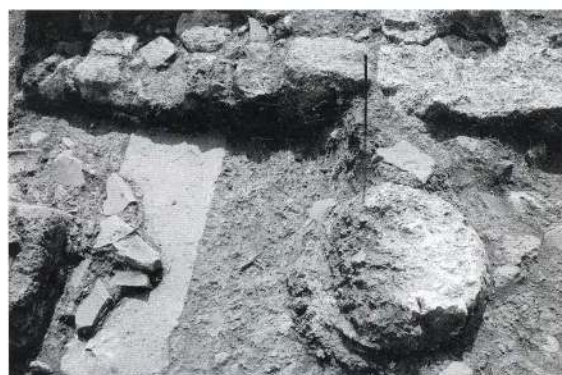
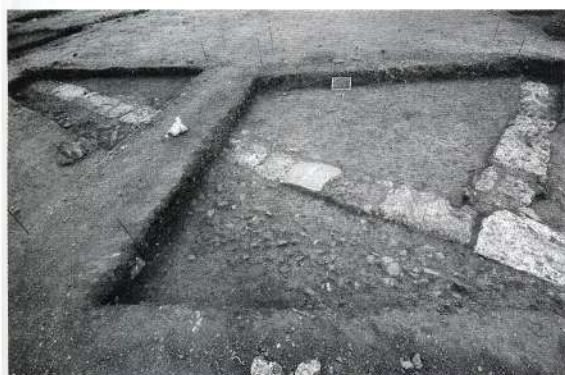
6. Α. Κοτταρίδη – Θ. Βάκουλης ΑΕΜΘ 6, 1992, 81-84· Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 14, 2000, 527-536.

7. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 5, 1991, 23-30.

8. Βλ. και Α. Κοτταρίδη, «Αιγείαι, η πρώτη πόλη των Μακεδόνων» γνωριμία με τη γη του Μεγαλέξανδρου. Η περίπτωση του νομού Ημαθίας (2004) 81-102.

2

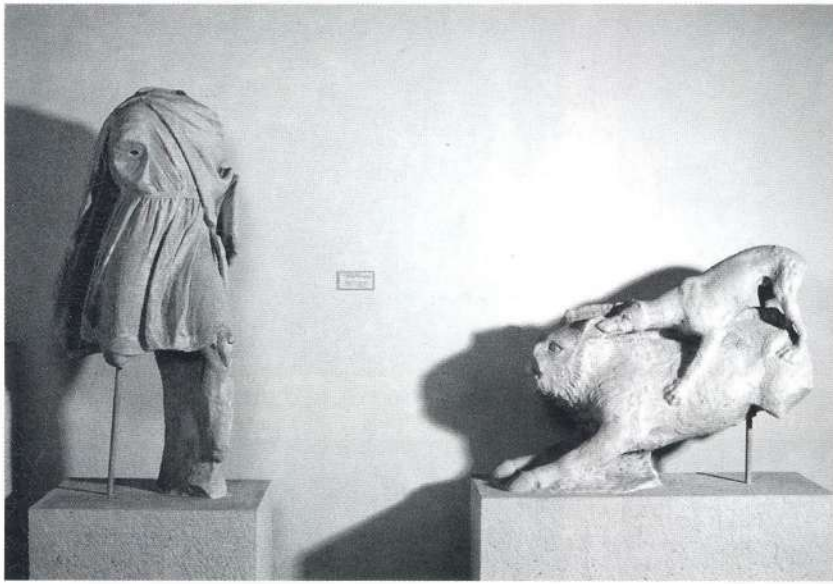

4

5

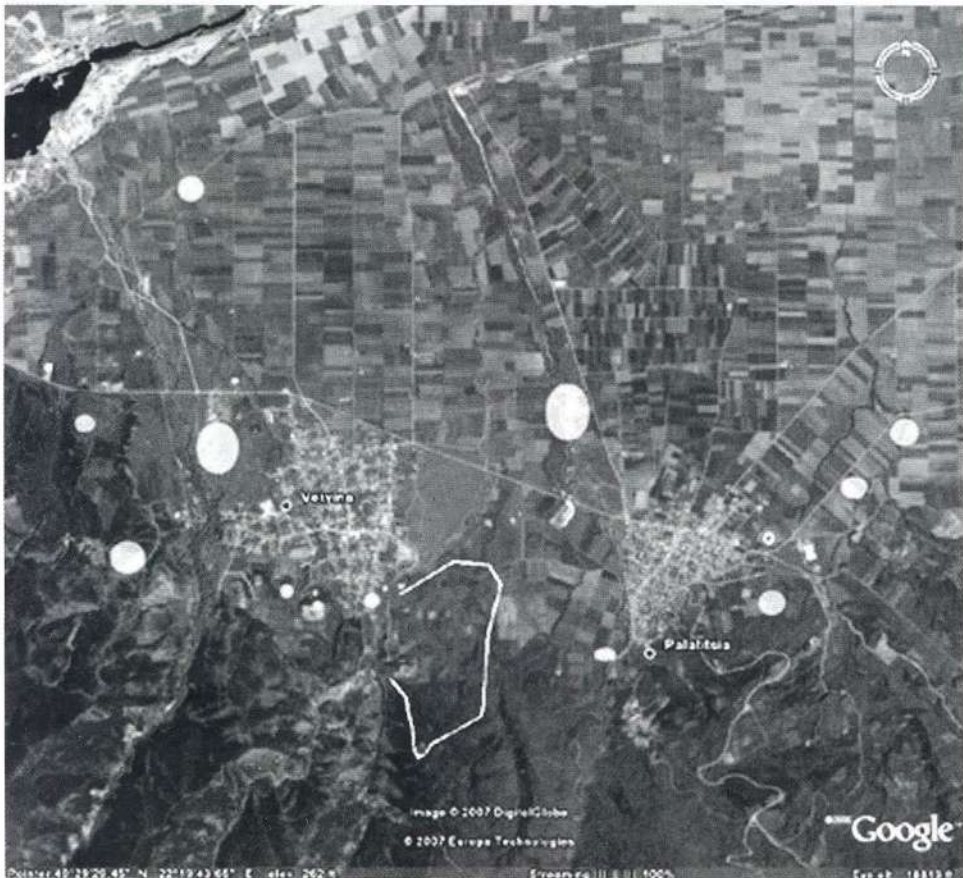
1. Ανασκαφή στον βορειοδυτικό τομέα της πόλης. Ο στυλοβάτης της προστάδας και μεταγενέστερος αγωγός με κίονα. 2. Ανασκαφή στον βορειοδυτικό τομέα της πόλης. Στρώματα καταστροφής της προστάδας. Διακρίνεται ο στυλοβάτης. 3. Ανασκαφή στον βορειοδυτικό τομέα της πόλης. 4. Ανασκαφή στον βορειοδυτικό τομέα της πόλης. Προστάδα, κίονας κατά χώρα. 5. Υπολείμματα κτηρίου του πρώτου μισού του 4ου αι. π.Χ. στο ρέμα της Παλιοπαναγιάς.

6

7

8

6. Κυνήγι κάπρου ανάθημα από την περιοχή του πιθανού γυμνασίου των Αιγών. 7. Ενθρονη θεά τυχαίο εύρημα από τη θέση Παλιοχώρι. 8. Εντοπισμένες θέσεις κομών γύρω από το άστυ των Αιγών.